

XALQARO TURIZM RIVOJLANISHINING AHOLI BANDLIGIGA TA'SIRI

ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА
НА ЗАНЯТОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ

IMPACT OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT
ON POPULATION EMPLOYMENT

Topilova Zilola Rustamovna

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

“Turizm” yo’nalishi 1-kurs magistranti

zilola.topilova@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro turizm rivojlanishining aholi bandligiga ta'siri haqida bir qancha tadqiqot va ilmiy ishlarni o'rganib chiqqan holda, hozirgi jadal rivojlanayotgan zamonda turizm ham rivojlanayotgani va xalqaro turizmning butun dunyo aholisining bandligiga ta'sir o'tkazayotgani haqida fikrlar yoritilgan. Maqolada xalqaro turizmning qanday yo'l bilan va qanday qilib butun dunyo aholisining bandligiga ta'sir o'tkazayotgani misollar tariqasida ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar. *Turizm, aholi, bandlik, tashqi va ichki turizm*

Аннотация. В данной статье, изучив ряд исследований и научных работ о влиянии развития международного туризма на занятость населения, приведены мнения о развитии туризма в современную бурно развивающуюся эпоху и влиянии международного туризма на занятость населения весь мир выделен. В статье на примерах показано, как международный туризм влияет на занятость всего населения мира.

Ключевые слова. *Turizm, население, занятость, внешний и внутренний туризм*

Abstract. In this article, having studied a number of research and scientific works about the impact of international tourism development on population employment, the opinions about the development of tourism in the current rapidly developing era and the impact of international tourism on the employment of the population of the whole world are highlighted. The article shows how international tourism affects the employment of the entire world population as examples.

Key words. *Tourism, population, employment, foreign and domestic tourism*

KIRISH

XXI asrda butun dunyoda turizm bo'sh ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatishning asosiy omili bo'lib qaralmoqda. Ayniqsa hozirgi jadal rivojlanayotgan zamonda barchaga sayohat qilish, maroqli hordiq chiqarish uchun qulayliklar talaygina. Butun dunyo aholisi sayohatga chiqish yangi davlatlar va

madaniyatlar bilan tanishishga juda katta qiziqish bildirishmoqda. Aynan shu asosiy omillar turizm rivoji uchun turtki bo'ldi desak mubolag'a bo'lmaydi. Turizm rivojlangan sari tur agentliklar, tur gidlar, tur operator va hattoki transport va ovqatlanish shahobchalari kabi joylarda bo'sh ish o'rinlari yaratilib, unga aholini ishlarga jalb etish va bandligini ta'minlash oshib bormoqda. 2016-yilda sayohat qilgan turistlar soni 1235 million kishini, 2019-yilda 1500 millionni tashkil etib, bu 3 yil ichida 21,4 foizga o'sganini anglatadi. Turizm sanoati hozirgi vaqtda ko'pchilik uchun asosiy ish joyi bo'lgan sanoatiga aylanib ulgrdi. Dunyoda ish bilan band bo'lgan har o'ninchi kishi turizm sohasida ishlaydi. Dunyo bo'ylab sayyohlar kelishi har yili 4-6 foizga o'sishi tufayli bu soha boshqa sohalarga qaraganda, doimiy ravishda sanoat ehtiyojlarini qondiradigan kadrlarga muhtoj. Ham turizm bozoriga, ham bandlik bozoriga ta'sir etuvchi muhim omil globallasuv hisoblanadi. Shuni tushunish kerakki, dunyoda ishchi kuchining qayta taqsimlanishi ishga tushgan, bu ayniqsa turizmda o'z o'rnini bildiradi. Misol uchun, hozirgi vaqtda dunyoning ko'plab mamlakatlari rus va ingliz tilida so'zlashuvchi kadrlarga muhtoj va shunga ko'ra, ko'plab rossiyaliklar turizm sohasida ma'lum mamlakatlarda ishlash imkoniyatiga ega. Dunyoning turli mamlakatlarida ish bandligi mamlakat qonunchiligiga bog'liq. Hozirda ingliz tilini mukammal bilgan ishchi turizm sohasining istalgan yo'nalishida ishlay oladi. Chunki turizm bu turistlar bilan to'g'rima-to'g'ri suhbat bilan o'tadi. Bu sohada kommunikatsiya va servis asosiy o'rindadir. Qaysi davlat bo'lmasin boshlang'ich darajada bo'lsa ham ingliz tilini yaxshi biladi va so'zlasha oladi.

Turizm sanoati bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ma'lumki, turizmda xizmatlar sotiladi va ular bir joyda sotilib va boshqa joyda yoki boshqa davlatda qabul qilinadi. Daromad turistik xizmatlarni sotib olish joyida hosil bo'ladi va turistik mahsulotni qabul qilish jarayoni turistning vaqtincha bo'lgan yashash joyidan boshlanadi. Turizm bandlikning muhim omili bu - turistik xizmatlarni xaridorlar va kompaniya xodimlari o'rtasidagi insoniy aloqa omilidir ya'ni kommunikatsiya. Ko'pincha kommunikatsiya turizm sohasidagi muayyan operatsiyalar uchun xavf manbai hisoblanadi. Masalan, sayyohlik agentligi plyajda dam olish uchun turni sotib olayotganda, mehmonxona, plyaj va boshqalar haqida noto'g'ri ma'lumot bergan bo'lishi mumkin, shuning uchun xizmatning iste'molchisi servisning haqiqiy sifatiga baho bera oladi. Va ularga bo'lgan ishonchini yo'qotadi Ko'pincha bu xatoliklar shikoyatlarning kalitidir. Agar iste'molchi tiovardan ya'ni turdan mamnun bo'masa u albatta buni ustidan shikoyat qiladi va aynan shu sotuvchining ish o'rnini yo'qotishiga ham aynan shu arziyas xat6 sabab bo'lishi mumkin.

NATIJA VA TAHLIL

O'tkazilgan tadqiqotda quyidagi natijalarga erishildi

Turizm ijtimoiy, siyosiy, madaniy, gumanitar va boshqa vazifalarni bajaradi. Shunga ko'ra, turizm industriyasida ishlovchi kishilar siyosiy vaziyat, madaniyatni

yaxshi bilishi, madaniyatlararo muloqotga ega bo'lishi, chet tillarini bilishi, psixologiya, geografiya, tarix, menejment, marketing va kasbning boshqa muhim tarkibiy qismlarini bilishi kerak.

Turizm industriyasini siyosiy omillar, tabiiy ofatlar, ekologik vaziyat va ma'lum bir mamlakatning iqtisodiy ahvoriga bog'liq bo'lgan yuqori xavfli sohaga kiritish mumkin. Shunga ko'ra, turizmga band bo'lganlar stressga chidamli, o'zini tuta oladigan, optimistik ishchilar bo'lishi, sanoatda o'rnatilgan tegishli qoidalar va standartlar doirasida harakat qilishi va kutilmagan, favqulodda vaziyatda qaror qabul qilishga tayyor bo'lishi kerak.

Turizm sanoati - bu xizmatlarni iste'mol qilishning mavsumiyliги sezilarli bo'lgan sohadir. Mavsumiylik yaqqol ko'zga tashlansa, mehnatga layoqatli aholini yuqori mavsumda ishga jalb etish, shunga mos ravishda kadrlarni ma'lum bir lavozimda ishlashga tezkorlik bilan tayyorlash, mehnat zahirasi, zarur hujjatlar uchun qonuniy asos bo'lishi kerak.

Ish bilan bandlik darajasi muhim iqtisodiy omil hisoblanadi. Turizm muhim strategik va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib, aholi bandligi turizm industriyasining hal qiluvchi ko'rsatkichlaridan biridir.

Dunyoda turizmga bandlik kontseptsiyasining ta'rifi Jahon sayyohlik tashkilotining "Turizm yo'ldosh hisobi: Tavsiya etilgan uslubiy asos, 2008 yil" hujjatida keltirilgan, unda mehnat va yakuniy mahsulot ishlab chiqarishning umumiy hajmi bilan bog'liqligi ko'rsatilgan. Muayyan korxonadan tomonidan ish bilan ta'minlanganlik aniq hisob-kitob bilan o'lchab bo'lmaydigan qiymat bo'lib, ish bilan bandlikni turizm sohasi tomonidan baholash tavsiya etiladi. Turizm sohasida ish o'rinlarining juda ko'p qismi mehnat talab qiladi va past malakali odamlarni ham ish bilan ta'minlaydi. Turizmga, yuqorida aytib o'tilganidek, sezilarli mavsumiylik kabi omilni hisobga olish muhimdir. Turizmga bandlik boshqa sohalarga qaraganda mavsumiylikka ko'proq moyil. Shuningdek, turizm ko'pincha vaqtinchalik ishlash uchun juda ko'p odamlarni jalb qiladi.

Turistik xizmatlar iste'moli ortib borishi munosabati bilan turizm sohasi uchun tegishli kadrlarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Dunyoning turli mintaqalarida mehnat bozori turlicha shakllangan. Bu ko'plab omillarga bog'liq.

Demak, turizmga ta'sir qiluvchi muhim omillar demografiya, globallashtirish, shahar aholisining o'sishi, xalqaro mehnat bozoriga integratsiyalashuvi, harakatchanligi, xodimlarning sifati, davlatning bandlik siyosati, soliq tizimi va mehnatga layoqatli aholi sonidir.

Turizm sanoati mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini aks ettiradi. Turizm iqtisodiyotning ko'plab boshqa tarmoqlari bilan o'zaro bog'liq bo'lib, ularga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Transport, aloqa, qishloq xo'jaligi, qurilish va boshqa ko'plab tarmoqlar turizm bilan chambarchas bog'liq.

Dunyoda turizm faol rivojlanmoqda va o'zgarib bormoqda. U tezda tiklana oladigan tarmoqlarga tegishli va shunga mos ravishda yangi ish o'rinlari yaratish uchun platforma hisoblanadi

Dunyoning ayrim mamlakatlarida turizmدا bandlik ko'rsatkichi

Mamlakat	Mamlakatlarda turizmدا bandlik ko'rsatkichi%	
	Bandlik	Multiplikator effekti bilan
Avstriya	7,3	19,1
Germaniya	3,0	10,1
Rossiya	1,3	6,6
AQSH	4,1	10,9
Fransiya	5,5	13,8

1-jadvaldagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, turli mamlakatlarda turizmدا bandlik to'g'ridan-to'g'ri bandlikka nisbatan multiplikativ effektga ega bo'lgan bandlik bir necha barobar ortadi. Bundan tashqari, bu ko'rsatkich to'g'ridan-to'g'ri bandlikdan 2,5 barobar ko'pdir. Rossiya Federatsiyasida turizm bilan bog'liq sohalarda bandlik to'g'ridan-to'g'ri ish bilan solishtirganda 5 baravar oshadi. Bu ma'lumotlar turizm sohasi nafaqat sanoatda ish o'rinlarini yaratish, balki iqtisodiyotning turdosh tarmoqlarida ham ish o'rinlari yaratish tashabbusi ekanligini ko'rsatadi. Dunyoning turli mamlakatlarida turizm sohasida bandlik sezilarli darajada farq qiladi, bu ko'p sonli omillarga bog'liq, lekin birinchi navbatda ma'lum bir mamlakatning YaIMga qo'shgan hissasi va turistlar soniga bog'liq. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida 2017-yilga nisbatan 2018-yilda turizm bandligining o'sishi kuzatildi. BAA bandlikning eng katta o'sishini ko'rsatdi - 245%. Bir qator boshqa mamlakatlarda: Gruziya - 119,5%, Vyetnam - 104,8%, Ispaniya - 104,5%, Italiya - 100,8%.

XULOSA

Hozirgi vaqtda turizm sohasi chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda, ammo aynan turizm sanoati iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga qaraganda tezroq tiklanishga qodir, buni dunyoda ro'y bergan va turizm sohasiga ham siyosiy, ham siyosiy ta'sir ko'rsatgan inqirozlar ko'rsatmoqda. Turizm industriyasida yangi malakalarga ega bo'lgan yangi mutaxassislarga doimiy talab mavjud bo'lib, dunyo bo'ylab sayyohlar

soni ko'payadi va shunga mos ravishda dunyoda turizm sohasida ish o'rinlari soni ortadi. Vaqt o'tishi bilan turizmda bilvosita band bo'lganlar ulushi yanada ortadi. Turizm industriyasini nafaqat jahon iqtisodiyotiga yetarli darajada jiddiy hissa qo'shayotgan, balki ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarga ham ulkan ta'sir ko'rsatadigan muhim soha sifatida qarash muhim, ulardan biri aholi bandligini ta'minlashdir. Turizmda bandlik tarkibini hisobga olish muhimdir. Turizm statistikasida va hududlarda turizmni rivojlantirishda aholi bandligini iqtisodiy, ijtimoiy va strategik nuqtai nazardan muhim ko'rsatkich sifatida hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

REFERENCES

1. URL: <https://vaael.ru/ru/article/view?id=1553>
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Xalqaro_turizm
3. <https://moluch.ru/conf/econ/archive/11/1106/>
4. <https://studfile.net/preview/9090215/page:6/>